

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน Academic Leadership of Educational Institution Administrators in the School

ปัญญา สมุทรหล้า และ นันทิยา น้อยจันทร์
นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
E-Mail: S64561802052@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้วยวัตถุประสงค์เพื่อช่วยพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเนื้อหาและรายละเอียดดังนี้ คุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการคือ 1. การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมองเห็นภาพอนาคตของสถานศึกษา ที่เป็นภาพที่มีความเฉพาะเจาะจง และสามารถบรรลุถึงจุดได้ความสามารถที่ยั่งยืนก้าวต่อไปขององค์กรนั้นถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้นำ เมื่อสามารถสร้างภาพอนาคตได้ชัดเจนแล้ว ต้องนำเผยแพร่ แก่คณะครูและผู้ร่วมงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและเกิดการยอมรับ หากจะต้องมีการปรับเปลี่ยนก็เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นภาพอนาคตที่เป็นที่พึงประสงค์ของทุกคนในสถานศึกษานั้น 2. การวิเคราะห์และตรวจสอบคุณสมบัติอื่นซึ่งเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน การเป็นผู้มีความกล้าเสี่ยงและความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรวิเคราะห์ตนเองในเรื่องต่าง ๆ ข้างต้นอย่างมีใจเป็นกลางและประเมินระดับที่ตนมีคุณสมบัติเหล่านี้อยู่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงต่อไป 3. การตรวจสอบการบริหารงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรตรวจสอบการบริหารงานด้วยการประเมินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานในทางที่เป็นจริงโดยการตรวจสอบหรือประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น แผนงาน วิธดำเนินงาน การควบคุม การใช้ทรัพยากร เป็นต้น การตรวจสอบด้วยการประเมินมีหลายวิธี แล้วแต่จะเลือกใช้เช่น (1) การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล (2) การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้อหา งาน กิจกรรม การทดลอง เทคนิคใหม่ (3) การประเมินระบบ เป็นการใช่วิธีการประเมินอย่างมีระบบเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์กรอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This article wants to present the academic leadership of school administrators to help develop school administrators to have qualifications of academic leadership, knowledge, vision, morality and ethics. In addition, they are determined to develop the organization to be

excellent in education management for students with efficiency. The content and details are as follows. Academic leadership qualities are 1. Being a vision means that school administrators can see the school's future. That is a specific image and can achieve the point Ability to fathom forwards. The organization is considered a prerequisite for leaders. Creating a clear picture of the future must be published for teachers and collaborators to achieve mutual understanding and acceptance. If it needs to be adjusted, it is agreed that It is a desirable future image for everyone in that institution. 2. Analyzing and examining other qualifications, which are elements of good characteristics of academic leaders, such as being a broader concept of education. Being an expert in education Being a person with determination Being an influential person is ready to work. Being brave, risky, and interpersonal, School administrators should analyze themselves in the areas above with a neutral mind and assess their level of qualifications. To lead to further development or improvement. 3. Audit Management School administrators should check the administration with job evaluation. To make changes in management realistically by examining or evaluating various elements such as work plans, procedures, control of resources usage, etc. There are many ways to check and evaluate, such as (1) executive evaluation Is an individual assessment, and (2) job evaluation, which is the evaluation of activities and experimenting with new techniques. (3) system evaluation uses systematic assessment methods. To analyze human organizational behavior as a reflection of the organizational behavior of executives.

Keywords: Academic Leadership; Administrators

บทนำ

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษานั้นว่ามีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการบริหารงานสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีลักษณะแตกต่างจากองค์กรโดยทั่วไปที่มีเพียงจุดมุ่งหมายและพันธกิจ ส่วนสถานศึกษานั้นยังมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาอีกด้วย โดยเริ่มต้นศึกษาถึงความหมายภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลจะโดยอำนาจหน้าที่หรือโดยได้รับความเชื่อถือศรัทธาที่มีอยู่กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม สร้างสรรค์หรือปลุกฝังศรัทธาความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงาน ผู้ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

ตามทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งคุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการคือ การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา มีความตั้งใจแน่วแน่ มีพลังพร้อมที่จะทำงาน และมีความสามารถตรวจสอบการบริหารงาน การประเมินผู้บริหารเป็นการประเมินรายบุคคล การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้องาน กิจกรรม การทดลอง การประเมินระบบ เป็นการใช่วิธีการประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์กรอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหาร

ของผู้บริหาร และประเทศไทยก็ได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการมีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำทางวิชาการมี คือ มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา ส่วนหลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา คือ การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ การบริหารงานกิจการนักเรียน

หลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ผู้นำและภาวะผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานขององค์กรทุก ๆ องค์กร ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ หน่วยงานของรัฐ เอกชนหรือรัฐวิสาหกิจทุกองค์กรล้วนมีผู้นำเป็นผู้เลือกวิธีการดำเนินงาน วางแผนการดำเนินงาน ชี้แนะ แน่แนว สั่งการ และควบคุมการดำเนินงานภายในองค์กร เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้นำจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ จากการศึกษาของนักทฤษฎีและนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของผู้นำ และภาวะผู้นำไว้หลากหลายความหมาย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำไว้ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556 : 2) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่าผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น มีบุคคลที่ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชามากขึ้น มีงานที่ต้องบริหารต้องคิดวางแผนตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ และต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความรับผิดชอบที่มากขึ้น

สรุปได้ว่าผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการยอมรับมีอิทธิพล และบทบาทหน้าที่เหนือผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสามารถในการโน้มน้าวชักจูงหรือชี้นำผู้อื่นให้เกิดการร่วมมือด้วยความสมัครใจเป็นผู้ที่ต้องมีความรับผิดชอบ มีทักษะในการบริหารจัดการและเป็นผู้ที่ต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความรับผิดชอบของตนอยู่เสมอ

เนตรพัฒนา ยาวีราช (2557 : 20) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่าภาวะผู้นำ คือการที่บุคคลสามารถบังคับบัญชาบุคคลอื่นโดยได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่นทำให้บุคคลอื่นไว้วางใจ และได้รับความร่วมมือโดยใช้อำนาจหน้าที่เพื่อให้กิจการงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ

สัมมา รณินธ์ (2556 : 71) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่าภาวะผู้นำคือ การที่บุคคลแสดงออกหรือการกระทำเฉพาะบางอย่างต่อผู้ร่วมงานในการบังคับบัญชา การประสานงานการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือดูแลสวัสดิภาพความเป็นอยู่ และความรู้สึกของบุคคลในองค์กรขณะที่มีการปฏิบัติงานร่วมกัน

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ ชูสอน (2557 : 6) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่าภาวะผู้นำคือความสามารถในการนำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานเพื่อให้ทราบองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการนำให้เกิดประสิทธิภาพ มีการศึกษาทั้งคุณลักษณะอำนาจและพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้นำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้นำทางวิชาการส่วนมากอาจจะมองไปที่ครูผู้สอน แต่ในความจริงนั้นยังต้องมองไปที่ผู้บริหารสถานศึกษาด้วย เพราะผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการ การศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล การที่สถานศึกษามีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการนั้น ก็จะส่งผลต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนอย่างมากและพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการและนักการศึกษาผู้รู้ทั้งหลายได้ให้ความหมายของผู้นำทางวิชาการไว้หลายท่านด้วยกันดังนี้

รุ่งนภา นุตราววงศ์ (รุ่งนภา นุตราววงศ์, 2558: 57) กล่าวถึงผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการและมีความรู้ความเข้าใจเรื่องมาตรฐานและหลักสูตร ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สามารถช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการตัดสินใจในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับบริบทความต้องการของโรงเรียน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบตรวจสอบและประกันคุณภาพเป็นข้อมูลในการตัดสินใจและปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้ต่อไป

ประยูร อาคม (ประยูร อาคม, 2558 : 33) ให้ความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาใน ๘ ด้าน ประกอบด้วย พฤติกรรมการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาและการใช้หลักสูตรการนิเทศการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจูงใจ การสนับสนุนการจัดการในชั้นเรียน การสนับสนุนการประเมินผลการเรียนของนักเรียน และบรรยากาศในโรงเรียน

จุฑามาศ อินนามเพ็ง (จุฑามาศ อินนามเพ็ง, 2557 : 28) กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการนำและการบริหารบุคคลในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้กระทำหรือจัดกิจกรรมด้านวิชาการและกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพจะแสดงบทบาทให้เห็นชัดเจนในด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมในการดำเนินการใช้ประกันคุณภาพการเรียนการสอน และงานด้านวิชาการ

ตุ๊กค์ (Duke, 1987 : 6) กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ คือ ความตั้งใจที่จะ จัดสรรเวลาในการปรับปรุงการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งยังต้องมีความสามารถและใช้เวลามากกว่าปกติในการดูแลชั้นเรียนเป็นพิเศษ และยังมีมุ่งเน้นไปที่สวัสดิการของโรงเรียนทั้งหมด พร้อมทั้งสร้างวิสัยทัศน์ให้ชัดเจนตามธรรมชาติของการเรียนการสอนที่สุด

Coleman และ Adams (Coleman และ Adams, 1497 : 344-200) กล่าวว่า หลักสำคัญของการเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีความรู้ 2) มีความเข้าใจในภาระงานและ 3) มีทักษะที่เหมาะสม การเป็นผู้ที่มีความรู้ในที่นี้ หมายถึง มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา กลวิธีการสอน การบริหารงานวิชาการ และการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องรู้คือ ความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญา ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและจุดอ่อนจุดแข็งของนักปรัชญาแต่ละคน การมีความเข้าใจ ภาระงานของผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย การกำกับดูแล นิเทศ และประเมินผลการจัดการเรียน

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ประเทศไทยได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 1) ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการไว้ 5 ประการ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา นอกจากนี้ สำนักงานบริหารกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 99-1 12) ได้กล่าวไว้ว่า การบริการงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการดังนี้ 1) หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร 2) การวิจัยในชั้นเรียน 3) การสอนซ่อมเสริม 4) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5) การนิเทศภายในสถานศึกษา 6) การประกันคุณภาพการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาแต่ละแห่งของทั้งรัฐและเอกชนซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่จะดำเนินการไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษานั้น ต้องอ้างอิงหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา (2542 : 4) คือ

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำเทคนิควิธีการ ตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีทางการบริหารการศึกษาที่มีอยู่อย่างมากมาย จากนักคิดหลายๆ ท่านนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทฤษฎีทางการศึกษาต่าง ๆ เป็นเสมือนเครื่องมือนำทางที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการบริหารการศึกษาในสถานศึกษานั้นๆ ได้อย่างมั่นใจ สร้างเสริมทักษะในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาในระดับฐานกลาง คือ ในระดับสถานศึกษา ซึ่งในขณะนี้อยู่ในรูปการศึกษาที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายไม่ว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนปฏิบัติงานหรือการเปลี่ยนแปลงองค์การ

ฉะนั้นแล้ว ประเทศไทยได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการมี 5 ประการ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

"สถานศึกษา" หมายความว่า หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือของเอกชน ที่มีอำนาจหรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัยมหาวิทยาลัย ฯลฯ "การศึกษา" หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งมีส่วนสำคัญเริ่มต้นจากการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลให้เกิดผลดี และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม

"การบริหาร" หมายความว่า การที่กลุ่มบุคคลร่วมมือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน ด้วยการตั้งทรัพยากรที่มีอยู่ ประยุกต์เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้อย่างเป็นระบบ และมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ในการทำงานที่เป็นที่ยอมรับได้ร่วมกัน

"การบริหารสถานศึกษา" มีองค์ประกอบสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันส่งผลกระทบต่อถึงกันและกัน และเป็นผลให้มีการพัฒนาสู่แนวทางที่ดีกว่า 5 ประการ ดังนี้

1. บริบทที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของประชากร สภาพรวมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมลภาวะ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพทางเศรษฐกิจสภาพความรุนแรงของปัญหาสังคม สภาพความรุนแรงของปัญหาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของประชาชน การดูแลและส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ คุณภาพและบริการเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความเป็นประชาธิปไตย และทุจริตคอร์รัปชันคุณภาพและความทั่วถึงของบริการทางการศึกษา

2. กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และการบริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ระเบียบวิธีศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคล ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546

3. ฝ่ายบริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา

4. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

5. บุคลากรภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้สอน บุคลากรสนับสนุนการสอน ผู้เรียนนักการศึกษา ภารโรง และผู้ประกอบการการค้าภายในโรงเรียน

หลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของ โรเบิร์ต เอสฟิสก์ (Robert S Fisk ซึ่งได้สรุปไว้มี 5 ประการ ดังนี้

1. การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ

2. การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา

3. การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา

4. การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ

5. การบริหารงานกิจการนักเรียน

รูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยนัยสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้ โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) ซึ่งมีหลักการและกรอบแนวคิดหลัก 8 ประการ คือหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School Center) หลักการมีส่วนร่วม (Collaboration, Participation) หลักการพึ่งตนเอง (Self Management) หลักการ ประสานงาน (Coordination) หลักความต่อเนื่องและหลากหลาย (Continuity and Diversity) หลักการ พัฒนาตนเอง (Self improvement) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ทั้งนี้จะต้อง คำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ทั้ง 6 ประการ มาประกอบการบริหารด้วย คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบต่อหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า โดยจะต้องมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูในโรงเรียน ในด้านความรู้ ความสามารถ และการจัด ทรัพยากรครูในโรงเรียน

จะเห็นว่า หลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา มี 5 ประการ ดังนี้

- 1) การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ
- 2) การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา
- 3) การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา
- 4) การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ
- 5) การบริหารงานกิจการนักเรียน

สรุป

จากเนื้อหาทั้งหมดในบทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา โดยเริ่มต้นถึงความหมาย ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลจะโดยอำนาจหน้าที่ หรือโดยได้รับความ เชื่อถือศรัทธาที่มีอยู่กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธาความกลมเกลียว ความ ร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงาน ผู้ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือ ผู้บริหารต้องการอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ ตามทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการบริหารงาน สถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์การที่มีลักษณะแตกต่างจากองค์การโดยทั่วไปที่มีเพียงจุดมุ่งหมาย และพันธกิจ ส่วนสถานศึกษานั้นยังมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาอีกด้วย ซึ่งคุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการ ดังนี้คือ 1) การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (vision) 2) การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มี ความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน เป็นต้น 3) มีความสามารถตรวจสอบการบริหารงาน (1) การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล (2) การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้องาน กิจกรรมการทดลอง (3) การประเมินระบบ เป็นการใช่วิธีการ ประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์การอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมกรรมการบริหารของ ผู้บริหาร และประเทศไทยก็ได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้าน การจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูป การเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการมี 5 ประการ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมา ใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

มาปรับใช้ตลอดเวลา ส่วนหลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา มี 5 ประการ ดังนี้ 1) การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ 2) การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา 3) การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา 4) การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการการเงิน และการให้บริการ 5) การบริหารงานกิจการนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546. สำนักการบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุ สภาลาดพร้าว.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). สุดยอดภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชักเชส มีเดีย
- จุฑามาศ อินนามเพ็ง. (2557). ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2557). ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: ทริปปี้ล กรุ๊ป
- ประยูร อาคม. (2558). “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายอำเภอสังขม สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 1”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รุ่งนภา นุตราวาศ. (2558). "หลักสูตรอิงมาตรฐานการพัฒนาสู่คุณภาพ ". วารสารวิชาการ.
- สัมมา รัตนชัย. (2556). ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ์ ชูสอน. (2557). ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์: แนวคิดและการวิจัย สัมฤทธิ์ กาง เพ็ง และประยุทธ์ ชูสอน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Coleman, D. & Adam, R.C. (1997). Establishing construct validity and reliability for the NAESP professional development Inventory. *Journal of Personal*, 10 (3), 194-200.
- Duck, L. Daniel. (1987). *School Leadership and Instructional Improvement*. New York: Rand House.